

# ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЯТ МЕГАХИПЕРТЕКСТ В ЕСТЕСТВЕНО ПАРАМЕТРИЧНИЯ КЛАСИФИКАЦИОНЕН МОДЕЛ НА ЗНАНИЕТО (Авраамическите религии в България)

Александра Куманова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

**Резюме:** Разкрита е ролята на систематизацията на знанието за целите на информатизацията без граници на ХХІ век, при която се наблюдават: преодоляване на изкуствено издиганите демаркационни линии между сферите на познание и обикновения живот; сближаване на очертаващите се от различните страни на тези демаркационни линии присвоявания на правото да се детерминира истината под формата на институциализиране, професионализиране, персонализиране и всяко прочее топологизиране (държава, народ).

С помощта на построената естествена параметрична класификация на метазнанието е показана философската натовареност на всяко знание, при което е видим механизмът на рационалното интерпретиране на философско-религиозния контекст, характерен за съществена част от документалната информация, която следва да се инкорпорира в общите универсални холистични когнитивни и информационни научни картини на света.

Генериран е материал на когнитивната информатика за целите на широкомащабно информационно моделиране, като в центъра на внимание е изведен рационален модел за представяне на окултното знание в мегахипертекст – тривиумът на проф. Милен Куманов (1942–2021) – неговото последно, незавършено трикнижие от кратки исторически енциклопедии „Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България“ – АРБ (Ю–Х–И) (КИЕ), доведено до публикация през 2025 г. с участието на учени от шест страни на света (България, Израел, Иран, Русия, САЩ, Франция).

**Ключови думи:** систематизация на знанието; естествена параметрична класификация на метазнанието; философска натовареност на всяко знание; рационален модел за представяне на окултното знание в мегахипертекст; Авраамическите религии в България

*„кога дойде съвършеното знание,  
тогава това „донейде“, ще изчезне“  
(1 Кор. 13:10)*

## ВЪВЕДЕНИЕ

(Систематизацията на знанието за информатизацията без граници)

Известно е, че знанието прави човека това, което той знае.

И с настъпването на ерата на изкуствения интелект все по-настойчиво изпъква въпросът за **универсалното човешко знание** като **интегрална холистична величина от всички знания и техните видове**, свързани с всички хора

(цялата човешка популация) във времевата вечност, за да не бъде пренебрегнат нито един от аспектите и да се преодолее всяка едностранност на проблема, изкривяваща неговата хуманитарна сърцевина: насочеността на Homo Sapiens към извеждането на универсални модели за човешко поведение през ситото на многообразието на индивидуалната менталност, сама явяваща се част от интерактивната инфосфера:

– **преодоляването на изкуствено издиганите демаркационни линии между сферите на познание и обикновения живот;**

– **сближаването на очертаващите се от различните страни на тези демаркационни линии присвоявания на правото да се детерминира истината под формата на институционализиране, професионализиране, персонализиране и всяко прочее топологизиране (държава, народ)...**

В битовистичното съзнание, обвързано с информационно-търсещата ситуация, понятията „информация“ и „знание“ често се оказват тъждествени, макар че не са синоними. Всъщност информацията е „суровина“, потенциал, ресурс за „производство“ и „конструиране“ на **концептуалната натовареност на знанията** (което се осъществява с помощта на **философска картина на свързаност между нещата**, трансформираща се в **информационна картина**).

Отъждествяване на обществото на знанието с инженерията на знанието е желателно да бъде преодоляно и представено като проява на **вид знание – техническо знание** (знание techne /старогр., лат., англ./), което се съпровожда от редица други видове знание.

Основание за диференциацията на видовете знание в **общо класификационно поле** е отразяването чрез тях на **различни аспекти на реалността и съзнанието на човека**, при което отказът на *която и да е* информационна система от *който и да е* от тях е отказ от **правото на индивида да пребивава безпрепятствено в информационното пространство**.

Човекът – и за себе си, и за другите – е това, което **ТОЙ ЗНАЕ, НО И ТОВА, КОЕТО ТОЙ НЕ ЗНАЕ**.

В този смисъл приведенят към настоящия текст епиграф е метафора на процеса на установяването на **съответствието и взаимодействието между науката, философията, религията, изкуството, литературата като качествено ново знание – апотеоз на ХХІ век**.

Това ново метазнание отразява синтеза на знанието на човека за самия себе си, за обществото и за природата без парадигмални ограничения, **ЗАЩОТО ПОЗВОЛЯВА ДА СЕ РАЗБИРА И ПРОУЧВА И ТОВА, КОЕТО ЧОВЕКЪТ НЕ ЗНАЕ, ЧЕ ЗНАЕ, И ТОВА, КОЕТО ЧОВЕКЪТ НЕ ЗНАЕ, ЧЕ НЕ ЗНАЕ**.

Границите тук се определят от съзнанието и психиката и изучаването на проблема хвърля светлина върху философско-научната платформа на информатизацията на ХХІ век.

Настоящото изследване поставя материал на когнитивната информатика за целите на широкомащабно информационно моделиране, като в центъра на внимание е изведен **рационален модел за представяне на окултното знание**

в мегахипертекст – тривиумът на проф. Милен Куманов (1942–2021) – неговото последно, незавършено трикнижие от кратки исторически енциклопедии „**Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България**“ – АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ), доведено до публикация с участието на учени от шест страни на света (България, Израел, Иран, Русия, САЩ, Франция) (Kumanov, 2025).

Терминът *Авраамически религии* е обобщен дескриптор на елементите, споделяни от юдаизма, християнството и исляма и произхожда от името на *Пазителя на Вратата и Приятел на Бога Авраам (Ибрахим)* – легендарния общ основател на трите Авраамически религии: юдаизъм, християнство и ислям. Изучаването на тези три религии с техните основни понятия и образи изгражда основата на енциклопедичния тривиум.

### МЕТОДОЛОГИЯ (Естествена параметрична класификация на метазнанието)

Съвременната компаративистична когнитология различава следните **видове знание**, които в холизъм общественият интелект осигурява информационно: **явно** (формализирано, дискретно, естествено, съответстващо) знание – explicit (formalized, discreet, natural, common /гр., лат., англ./); **неявно** (мълчаливо), подразбирано знание – implicit (tacit knowledge /гр., лат., англ./); **научно** (рационално) знание – scientific (rational) knowledge /англ./; **скрито** (мистично, езотерично, агностично, трансцендентално, присъствено, окултно) знание – hidden (mystical, esoteric, agnostic, transcendental, presence-knowledge, knowledge by presence, occult /гр., лат., англ./) ...

В редица изследвания на древността се преоткрива знание, което отдавна е **изчезнало – изгубено** знание – lost knowledge /англ./.

Знанието, постигано чрез духовна медитация и съприкосновение с висша природна мъдрост и **божествено откровение** (occult knowledge /англ./), за което се повествува в някои документи – Свещените книги и пр., се различава от **съответстващото** (естествено, обикновено) знание (knowledge by correspondence /англ./), основано на причинно-следствени връзки и наречено още **знание по съответствие** ...

Различните видове **присъствено знание** (presential knowledge /Arabic: al-‘ilm al-ḥuḍūrī [immediate, intuitive knowledge]/ – presence-knowledge /англ./) са **самопознание** (знание за себе си – self-knowledge /англ./ или познание, откриване на себе си – self-discovery /англ./) ...

Пренос на знание – **преносно знание** (bringing knowledge /англ./) може да има във всяка сфера, поради което понятието се трактува като процес, а не като вид (знание).

**Универсалното – хуманитарното, философско-научното епистемологично знание** (episteme /старогр., лат., англ./) е съставено от всички знания.

Елемент на всяко знание е инструментарното му изражение – **техническо знание** (techne /старогр., лат., англ./). Самото техническо знание – като всяко

епистемологично знание – е и философски натоварено.

Епистемичната логика разкрива модалност, включваща едновременно такива оператори като „доказуемо“, „опровержимо“, което е условие за възможността всестранно и цялостно да бъде структурирана и изучавана семиосферата като единство от съответствия и противоречия.

В най-общ вид, фиксиран чрез **етимологичния изказ**, знанието може да бъде представено по следния начин на отразяване чрез него на различни аспекти на реалността и съзнанието на човека:

**I. ЕПИСТЕМОЛОГИЧНО** (знание *episteme* /старогр., лат., англ./: *epistemologia*) – теория на познанието (разпространявано чрез принципно дешифриране на философската картина на връзки между нещата, пораждаща това знание):

**I.I. УНИВЕРСАЛНО** (*universal* /старогр., лат., англ./) – общо, всеобщо знание:

**I.I.I. ХУМАНИТАРНО-НАУЧНО** (*humanities, art and humanities – nonscience* /англ./ – в смисъл: неестествени науки) – знание за човека;

**I.I.II. ЕСТЕСТВЕНОНАУЧНО, научно знание** (*scientific* /англ./) – рационално (*rational* /лат., англ./) – знание, доказвано чрез опита – вж. II.I.III;

**I.I.III. ОБЩЕСТВЕНО-НАУЧНО** (*social-scientific* /англ./) – знание за обществото;

**I.I.IV. ТЕХНИЧЕСКО** (знание *techné* /старогр., лат., англ./) – инструментарно знание (приложение в техносферата по всички видове знание чрез моделите на естественонаучното – вж. I.I.II);

**II. ЕМПИРИЧНО** (опитно знание – *empeiria* /гр., лат., англ./) – знание, придобито чрез научни експерименти – вж. I.I.II (разпространяването му е възможно и без дешифриране на философската картина на връзки между нещата, пораждаща това знание):

**II.I. Явно** (*explicit* /гр., лат., англ./) знание – общоизвестно и безспорно знание;

**II.I.I. Формализирано** (*formalized* /гр., лат., англ./) знание – знание, изразено чрез формални дефиниции и категории;

**II.I.II. Дискретно** (*discreet* /гр., лат., англ./) знание – знание, изразено по непряк и неформален начин;

**II.I.III. Естествено** (*natural* /гр., лат., англ./) знание – вж. I.I.II;

**II.I.IV. Съответстващо** (*common* /англ./) знание – общоприето знание;

**II.II. Неявно, подразбирано** (*implicit* /гр., лат., англ./) знание – знание, изразено по косвен начин;

**II.II.I. Мълчаливо** (*tacit* /лат., англ./) знание – традиционно (табуизирано) знание;

**II.II.I.I. Скрито** (*hidden* /англ./) – обобщено обозначение на мистичното, езотеричното, агностичното, трансценденталното, присъственото, окултното (*mystical, esoteric, agnostic, transcendental, presence-knowledge, knowledge by presence, occult* /гр., лат., англ./) знание;

II.II.I.I.I. **Мистично** (mystical /гр., лат., англ./) знание – знание въз основа на духовен опит;

II.II.I.I.I. **Езотерично** (esoteric /гр., лат., англ./) знание – знание за посветени в култови практики;

II.II.I.I.II. **Агностично** (agnostic /гр., лат., англ./) знание – знание за трудно познаваемото;

II.II.I.I.III. **Трансцендентално** (transcendental /гр., лат., англ./) знание – знание за непознаваемото духовно;

II.II.I.I.IV. **Присъствено** (presence-knowledge /англ./) знание – месианско знание, произтичащо от духовно присъствие свише;

II.II.I.IV. **Окултно** (occult /гр., лат., англ./) знание – знание въз основа на мистериални практики;

II.III. **Изгубено** (lost /англ./) знание – изчезнало знание...

## РЕЗУЛТАТИ

(Мегахипертекстов модел на Авраамическите религии в България)

В АРБ (Ю – Х – И) най-важна за историята филантроп е линията на **толерантното уважително отношение към ДРУГИЯ**, защото ученият фокусира вниманието ни върху *нравствения закон в човешките прояви*, който всяко **индивидуално и религиозно съзнание универсализира** в хода на *общия историко-културен процес*. И в тези прояви на универсализация на *житейска и историологична основа* се наблюдават неизменни преплитания, съотнасяния – като форма на висше **етично предизвикателство на битието на човечеството** (лат.: **religio** – **обединение**).

Неслучайно семиотиците – структуралисти на Новото и Най-новото време, определят именно ДРУГИЯ – в качеството на **върхова знакова система на семиозиса**: „по законите на природата“ (израз: У. Еко) – като **еманация на културата** (Ю. М. Лотман, Т. А. Сибигък, У. Еко). Описваният възглед хомологизира **англо-американската културна антропология** (Великобритания, САЩ) с **когнитивните разреди на европейската – философската антропология** (Германия), **социалната антропология** (Франция) и **евразийската антропология – космизма** (Русия).

Мисълта за цялото – **геокосмичната битност на човека /човечеството – планетарното мислене** в неговата **екзистенциална многовариантност** – е съществено условие за **общия универсален енциклопедизъм** като онтологичен ипостас на **менталната природа на Homo Sapiens** да постига **рационално картината на света**, бидейки съставна част от нея.

Универсализмът на енциклопедизма за планетарната библио-инфо-ноосфера се родее по свой начин с **всеки и всички** едновременно **антропологични концепти**, които по същество са **космични**, достигащи в повечето случаи до **вързката на човека с Бога**:

– **религиозен и философско-религиозен космизъм** (Св. Веди, Св. Авеста, Св. Упанишади; даоизъм; философските системи на мислителите от

**всички времена** (... Анаксимандър, Питагор, Анаксагор, Платон, Аристотел, Плотин...); **всички разклонения на християнската философия, започвайки със Св. Библия**, преминавайки през имената на **християнските философи** – ... Августин Блажени, св. Тома Аквински, У. Окам...; **ученията от средно-азиатско-иранския регион**, станали необичайно популярни и на Изток, и на Запад – ... Ибн Сина (Авицена), Ибн Рушд (Авероес)...; **разклоненията на мохамеданската религия**, преминавайки през **Св. Коран**: ... *Сухраварди, Молла Садра*...; **мислителите на западната култура**, синтезирали магистралните пътища на развитие на идеите – ... Р. Декарт, Б. Спиноза, Г. В. фон Лайбниц, И. Кант, Г. В. Ф. Хегел, Ф. В. Й. фон Шелинг, А. Шопенхауер, Е. Хусерл, М. Хайдегер, Ж. Делюз, ..., както и **източноевропейските, руските космисти** – А. С. Хомяков, В. С. Соловьев, Н. К. Ръорих, С. Н. Булгаков, С. Л. Франк, Н. А. Бердяев, П. А. Флоренски, Л. П. Карсавин, И. А. Илин, Б. П. Вишеславцев, И. С. Кон, А. Ф. Лосев; **историците на религията – космисти** – ... Дж. Фрейзър, ... Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен..., **съвременните религиоведи** – Голам-хосеин Ибрахими Дейнани, Цветан Теофанов, Месуд Ахмеди Афзади Разие Маафи...);

– **научен космизъм** (... Емпедокъл, Демокрит, ..., Й. Кеплер, И. Нютон, М. Планк, А. Айнщайн...);

– **теоретичен космизъм** (А. Ф. Фьодоров, В. И. Вернадски, П. Тейяр дьо Шарден, Е. льо Роа, Н. А. Умов, Н. Д. Кондратиев, А. Л. Чижевски, Л. А. Уайт, А. А. Любищев, С. В. Мейн, В. П. Казначеев, А. И. Субето; А. Е. Акимов, Г. И. Шипов, Б. И. Исхаков...);

– **практически космизъм** (... Хипократ, ... Гален, ... Ибн Сина /Авицена/, ... Н. И. Пирогов, А. Швайцер..., Н. Яръмов...);

– **хуманитарен космизъм** (М. М. Бахтин, Л. Н. Гумильов, В. И. Иванов, А. Ф. Лосев, Ю. М. Лотман, Ю. А. Шрейдер..., ... А. Куманова...);

– **естественонаучен космизъм** (от неизвестните астрономи на древния свят – Арктида /Хиперборея/, Елам, Иран, Акад, Шумер, Китай, Индия, Египет, Вавилон, арабско-мюсюлманския свят, Централна и Южна Америка, ... до величествените имена на цялата човешка култура – Архимед, Н. Коперник, Г. Галилей, Й. Кеплер, И. Нютон, М. В. Ломоносов, Н. И. Лобачевски, Д. И. Менделеев, С. А. Подолinski, ... А. Айнщайн...);

– **научно-технически космизъм** (К. Е. Циолковски, С. П. Корольов...);

– **библиографски космизъм** (Калимах Александрийски, К. Геснер, Ф. Лаббе, А. Тейсие, Е. Г. Пеньо, Ю. Петцхолд, А. Г. С. Джозефсън, В. Грундтвиг, Й. Форстиус, Т. Бестерман, ..., Н. Михов, Т. Боров...; Г. Шнайдер, Л.-Н. Малкес, К. Р. Симон; А. Тейлър, И. В. Гудовшчикова, ... А. Куманова... )...

... Поради многовековното иномарско и иноверско владичество България има значително изоставане в културната област от света... За съжаление, това се случва в рамките на империи, които именно по това време западат също в продължение на векове...

Благодарение на **Кирило-Методиевата цивилизационна инвенция** и плеяда будители – като епископ Константин Преславски, Йоан Екзарх... и по-късно св. о. Паисий Хилендарски и много други – страната и народът ни съхраняват своята самобитна култура и оцеляват на историческата сцена.

Най-силно се усеща културното изоставане на полето на **енциклопедичната парадигма на знанието** – парадигмата, насочна към универсално и холистично сближаване на видовете знание. Неслучайно първите и най-авторитетни съвременни енциклопедии по планетарния ареал в Европа са родени в най-развитите нации, като Франция, Англия и Германия...

**Към кратките исторически енциклопедии за Авраамическите религии (Юдаизмът–Християнството – Ислямът) – АРБ(Ю–Х–И) М. Куманов върви през целия си живот.**

В България – след националните катастрофи (по които именно М. Куманов е най-вещият всепризнат познавач в дълбочина) и по време на тоталитарното безвремие – енциклопедизмът е в немилост. Първопроходци и апостоли на енциклопедизма в България – като д-р Петър Берон, акад. Никола Михов, проф. Тодор Боров, д-р Николай Н. Николаев и особено проф. М. Куманов – подготвят почвата за енциклопедичния бум след 1990 г.

Триптихът АРБ (Ю – Х – И), замислен от М. Куманов и предоставен на обществото във вид на публикация с усилията на неговите ученици и последователи, е апотеоз на Новото възраждане на българската енциклопедична култура, което по същество започва със зората на **Кирило-Методиевата цивилизация** – „*Азбучна молитва*“ на **Константин Преславски** и „*Шестоднев*“ на **Йоан Екзарх**. Самият Йоан Екзарх е блестящ възпитаник и на Константинопол, и на Рим. В неговото енциклопедично творение няма религиозен фанатизъм, а струят чиста култура и наука в християнско обличие.

Обединяващото в АРБ (Ю – Х – И) е в *естествения* им онтологичен **патрологичен корен**.

## ДИСКУСИЯ

**(Феноменологична същина на енциклопедичния мегахипертекст)**

**Онтологичните особености на АРБ (Ю – Х – И)** могат в обобщен вид лапидарно да бъдат представени по следния начин:

1. Познавайки в детайли – като *историк, филолог, библиограф, историограф, архивист и текстолог* – тънкостите на справочно-информационния енциклопедичен жанр, М. Куманов пристъпва към АРБ (Ю – Х – И), за да е в услуга на обществото, съоръжавайки го *информационно с компактно общо универсално енциклопедично справочно-информационно знание по феномена на християнството* – с акцент върху *отечествения духовен ипостас – православие*то в България – като част от *духовния диалог в историята* от най-висока класа между религиите и между юдаизма и исляма в частност;

2. Бидейки *христолюбив по природа и възърковен православен християнин*, той добре осъзнава, че *патрологичната линия на знанието* в енциклопедично

общо универсално историческо издание най-добре може да бъде въплътена от богословите, и се заема с *историко-културния контекст* на АРБ (Ю – Х – И), който представя не изолирано и капсулирано във всяка от религиозните форми на това *триединство*, а – върху *жизнената основа* на нейната *свързаност* с *целия религиозен спектър на човечеството* – и в *страната, и по света*;

3. Явявайки се всестранно хуманитарно и постоянно естествено самообразоваща се личност, ученият включва в свода на АРБ (Ю – Х – И) не само директно – предметно, но и онтологично – комплексно: посветената на *православието (християнството)* *енциклопедия – ПБ (КИЕ)*, в която цялата конструктивна част на *юдаизма – ЮБ (КИЕ)* – както се изтъкна – е инкорпорирана, и *исляма – ИБ (КИЕ)*, но и свързаната *холистично* с целия свод от *религиозния нравствено-етичен планетарен план на съществуващите философско-религиозни картини на човечеството* (Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен), което е *осъществено от позициите на религиозно конституираната същност на рационално действащ изследовател*.

**Филантроп по натура** – както и в останалите свои 222 мащабни енциклопедични труда – дело на цели научноизследователски центрове по света – М. Куманов и в АРБ (Ю – Х – И) кани за свои съавтори въвлечените от него в създаденото от самия него *енциклопедично движение на България* представители на по-младата генерация учени.

В разгърнатото се под началото на М. Куманов истинско *национално енциклопедично движение по белите полета на системното кумулативно справочно-информационно когнитивно осигуряване на библиотеките, университетите, архивите и музеите* – по *методологичния възел: биографика, библиография, архивистика, история, историография, енциклопедика* – движение, което той инициира, въплъщава и обозначава чрез себе си (!) – вземат участие *библиотекари, архивисти, музейни работници, историци, учители, журналисти...* – все млади и ентусиазирани колеги, но и представители на всички поколения изследователи, вдъхновени от неговия самоотвержен *апостолат на историческата справочно-енциклопедична универсална когнитивна нива*.

Библиографските архитектури на АРБ (Ю – Х – И) включват общо 7799 ном. назв. общо на 24 езика (*арабски, английски, арамейски, български, гръцки, иврит, испански, италиански, ладино, латински, македонски, немски, полски, румънски, руски, санскрит, сръбски, старобългарски – църковнославянски, сърбохърватски, турски, украински, унгарски, френски, хърватски*). Разпръснати по многообразни книгохранилища и каталози в страната и чужбина – и в традиционен, и в е-вид, – библиографските сведения, посочени от М. Куманов за АРБ (Ю – Х – И), за първи път съсредоточават в едно справочно-библиографско енциклопедично платно многостранното знание за *историческия дискурс на Вярата в България*. Този уникален енциклопедичен поливалентен ресурс е сегментиран от автора на АРБ (Ю – Х – И) чрез посочените от него вторично-документални рудименти към системологично фрагментираните в хипертекста на опуса по буквените му корпуси в общо 92 628 информационни реалии. Кумулирането на представяната в АРБ (Ю – Х –

И) корелираща библиографска база, осъществена от редакторите изд., разгърна пред погледа на целия наш екип необозримото търсаческо и откривателско *холистично intentio* на автора на *трикнижието*, което буди във всекиго от нас и възхищение, и удивление, но и чувство за досег до ДУХА НА ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА ЗА ВЯРАТА В БЪЛГАРИЯ.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ (Духът на хипертекста)**

АРБ (Ю – Х – И) на М. Куманов подема и свързват енциклопедичните библиографски и биографски речникови архитектури на каталожната библиотечна библиография, възникващи като крепяща когнитивна потребност и за възпитаването на нравствено-етичен климат в обществото, и за съотнасянето на познанието в менталните представи от времето на Българския библиографски институт (акад. Никола Михов – проф. Тодор Боров – д-р Николай Н. Николаев) с тези на нашето съвремие – на глобалната планетарна информатизация без географски, институционални и административни граници.

Ставайки първата и единствената въплътена в информационната реалност хипертекстова – енциклопедична биографска и библиографска информационно-търсеща система по широкия спектър на свързаните с процесите и явленията на обществения и духовния живот, мегахипертекстът на АРБ (Ю – Х – И) – като феномен и на БУЛГАРИКА, и на ЕНЦИКЛОПЕДИЗМА едновременно – е еманация на въжделенията на три поколения библиографи – ерудити на Новото и Най-новото време: 1. акад. Н. Михов – 2. проф. Т. Боров – д-р Н. Н. Николаев – 3. проф. М. Куманов.

В строго азбучната подредба на материала в АРБ (Ю – Х – И), владеейки в съвършенство принципите на световната универсална библиотечна – каталожната – библиография, структурирани от III век пр.н.е. (Калимах Александрийски – Калимах от Кирена /Callimachus, 310–240 г. пр.н.е./), М. Куманов възприема гъвкава методология – допълнително по конотации и контаминации семантично структурира отделни части от статийния корпус на хипертекста на трикнижието, с което обозначава чрез прецизна система от препратки метода: НЕ Е ДОСТАТЪЧНО ДА СЕ СЪБЛЮДАВА ЕДИНСТВЕНО БУКВАТА НА ПОДРЕДБАТА НА МАТЕРИАЛА; НЕОБХОДИМО Е ДА СЕ СЛЕДВА ДУХЪТ НА СПРАВОЧНО-ИНФОРМАЦИОННОТО КОГНИТИВНО МОДЕЛИРАНЕ.

Знаменитото прозрение на Й. В. фон Гьоте (1749–1832) за екзистенциалния смисъл на единството на света в неговото знаково диалектично многообразие Изток – Запад: „В този свят един за друг сме дошли“ (*West-östlichen Divan*. – Frankfurt am Main, 1819, 1827) – „Nur für einander da“, става средоточие за М. Куманов в неговото последно, незавършено трикнижие от кратки исторически енциклопедии АРБ (Ю – Х – И) (КИЕ). Тук М. Куманов вижда не само с очите, а с интелекта – един от знаменитите закони на универсалното познание, въведен като негов основен принцип от Леонардо да Винчи (1452–1519): *Sapre vede* (*sapor* – изтънчено + *vide* – виждам, гледам /калка от стар. разговорен итал./). Именно

принципът *Sapre vede* следва да бъде определян и като *крусиален* за енциклопедизма и особено за енциклопедизма от новото парадигмално поколение на информационното – знаниевото, общество в XXI век, както и за генерирането на съпътстващите това общество информационно-търсещи системи като негови знакови кохерентни модели.

## REFERENCES

Kumanov, M. (2025). *Avraamicheskite religii Avraamicheskite religii (Yudaizam – Hristiyanstvo – Islyam) v Balgaria* [The Abrahamic religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria]. *Za bukвите – O pismeneh*. [Куманов, М. (2025). *Авраамическите религии (Юдаизмът – Християнството – Ислямът) в България. За буквите – О писменехъ.*]

## ENCYCLOPEDIC MEGA HYPERTEXT IN THE NATURAL PARAMETRIC CLASSIFICATION MODEL OF THE KNOWLEDGE (*Abrahamic religions in Bulgaria*)

**Abstract:** *It is revealed the role of the systematization of the knowledge for the purposes of the informatization without boundaries in XXI c. when it is observed: surmounting of the artificially erected demarcation lines between the spheres of knowledge and ordinary life; rapprochement of the outlining from the different sides of these demarcation lines misappropriations of the right to determine the truth under the form of an institutional, professional, personalization abuse, and any other typology (state, nation).*

*With the help of the built natural parametric classification of the meta-knowledge it is shown the philosophical burden of every knowledge in which is seen the mechanism of the rational interpretation of the philosophical-religious context inherent to the substantial part of the documental information which should be incorporated in the global holistic cognitive and information scientific images of the world.*

*It is generated a material of the cognitive informatics for the purposes of the large scaled information modeling when in the cynosure is brought a rational model for presentation of the occult knowledge in a mega hypertext – the trivium of Prof. Milen Kumanov (1942–2021) – his last uncompleted triptych of concise historical encyclopedias Abrahamic Religions (Judaism – Christianity – Islam) in Bulgaria – ARB (J-C-I) (CHE) published in 2025 with the participation of scientists from six countries (Bulgaria, France, Iran, Israel, Russia, USA).*

**Keywords:** *systematization of the knowledge; natural parametric classification of the meta-knowledge; philosophical burden of every knowledge; rational model for presentation of the occult knowledge in a mega hypertext; Abrahamic Religions in Bulgaria*

**Prof. DSc Alexandra Kumanova**

ORCID 0000-0002-6227-247X, WoS, SCOPUS ID 57217853142

University of Library Studies and Information Technologies

Sofia, Bulgaria

E-mail: a.kumanova@unibit.bg